

**КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА;
СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ**

УДК 343.98

БЕЗСОННА Т. Ф.

**СУТНІСТЬ І ЗНАЧЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ
БІОМЕТРИЧНОГО ПАСПОРТА**

У статті підкреслено, що криміналістичне дослідження біометричного паспорта є складною категорією, з'ясування сутності та значення якої потребує комплексного визначення: змісту та призначення криміналістичної техніки в діяльності правоохоронних органів і судово-експертних установ; поняття, видів і завдань криміналістичних (техніко-криміналістичних) досліджень; ролі та квінтесенції криміналістичних досліджень документів узагалі та таких їх різновидів як паспортів, у тому числі біометричних. Зазначено, що терміном «криміналістичне дослідження біометричного паспорта» водночас позначається підгалузь криміналістичної техніки; окреме криміналістичне вчення; діяльність із техніко-криміналістичного забезпечення дослідження біометричних паспортів; безпосередньо техніко-криміналістичне дослідження документів біометричних паспортів як різновид криміналістичної експертизи. Під криміналістичним дослідженням біометричного паспорта запропоновано розуміти теоретичні положення та рекомендації про застосування системи техніко-криміналістичних засобів, методів і способів для забезпечення та проведення дослідження біометричних паспортів та криміналістичної профілактики їх підроблення. З'ясовано значення криміналістичного дослідження біометричного паспорта.

Ключові слова: *криміналістичне дослідження, біометричний паспорт, документ, криміналістична експертиза, криміналістична техніка, сутність, значення.*

В статті підкреснуто, що криміналістическое исследование биометрического паспорта представляет собой сложную категорию, выяснение сущности и значение которой требует комплексного определения: содержания и назначения криминалистической техники в деятельности правоохранительных органов и судебно-экспертных учреждений; понятия, видов и задач криминалистических (технико-криминалистических) исследований; роли и квинтэссенции криминалистических исследований документов и таких их разновидностей как паспортов, в том числе биометрических. Отмечено, что термином «криминалистическое исследование биометрического паспорта» одновременно обозначается подотрасль криминалистической техники; отдельное криминалистическое учение; деятельность по технико-криминалистическому обеспечению исследования биометрических паспортов; непосредственно технико-криминалистическое исследование документов биометрических паспортов как разновидность криминалистической экспертизы. Под криминалистическим исследованием биометрического паспорта предложено понимать теоретические положения и рекомендации по применению системы технико-криминалистических средств, методов и способов обеспечения и проведения исследования биометрических паспортов и криминалистической профилактики их подделки. Выяснено значение криминалистического исследования биометрического паспорта.

Ключевые слова: *криминалистическое исследование, биометрический паспорт, документ, криминалистическая экспертиза, криминалистическая техника, сущность, значение.*

In the article has been emphasized that the forensic examination of a biometric passport is a complex category, the elucidation of the essence and significance of which requires a comprehensive definition: the content and purpose of forensic equipment in the activities of law enforcement agencies and forensic institutions; concepts, types and tasks of forensic (technical-forensic) research; the role and quintessence of forensic research of documents in general and their varieties such as passports, including biometric. It has been noted that the term “forensic examination of a biometric passport” also refers to a sub-branch of forensic technology; separate forensic doctrine; activities for technical and forensic support of biometric passports research; direct technical and forensic examination of biometric passport documents as a kind of forensic examination. It has been established that forensic examination of biometric passport has a cross-sectoral and complex nature, as it takes place using the achievements of such areas of knowledge as forensic examination of documents, forensic handwriting, habitology, dactyloscopy (contactless fingerprinting technology), forensic computing. Under the forensic study of biometric passports it has been proposed to understand the theoretical provisions and recommendations on the application of a system of forensic tools, methods and techniques to ensure and conduct research of biometric passports and forensic prevention of their forgery. The significance of the forensic examination of the biometric passport has been clarified. The importance of forensic research of biometric passports is, first of all, in: technical-forensic and tactical-methodical support of inspection and expert research of biometric passports; development of means and ways of increase of efficiency of protection of the biometric passport against forgery.

Key words: *forensic research, biometric passport, document, forensic examination, forensic technique, essence, meaning.*

Постановка проблеми. Застосування правоохоронними, правозахисними й судовими органами під час здійснення ними своїх професійних обов’язків відповідних сучасних досягнень науки й техніки є запорукою успішного вирішення завдань кримінального провадження. Пристосування даних природних, технічних та гуманітарних наук до потреб кримінального судочинства здійснюються через положення криміналістичної науки, яка озброює слідчого, оперативного працівника, прокурора, суддю, а нині у вітчизняному кримінальному процесі, що набуває ознак змагальності, й захисника та слідчого суддю ефективними засобами й методами встановлення обставин вчиненого діяння, а отже, й доказування [1, с. 194]. Одними з таких положень якраз є ті, що стосуються техніко-криміналістичних досліджень біометричних паспортів під час виявлення, розслідування та профілактики кримінальних правопорушень, пов’язаних з їх підробленням. Адже в сучасних умовах для забезпечення захищеності суспільства від виявів злочинності та міжнародного тероризму необхідно здійснити комплексну ідентифікаційну реформу, основним напрямом якої буде запровадження державою сучасних захищених від підроблення документів, що посвідчують особу, а також криміналістичних засобів і методів виявлення та профілактики фальсифікації документів, що посвідчують особу [2, с. 41].

З вищеведеного помітно, що криміналістичне дослідження документів, у тому числі біометричних паспортів, займає важливе місце в криміналістичній техніці. У зв’язку з цим вважаємо, що повне та всебічне з’ясування як сутності, так і значення криміналістичного дослідження біометричного паспорта можливе тільки у разі комплексного визначення: змісту та призначення криміналістичної техніки в діяльності правоохоронних органів і судово-експертних установ; поняття, видів і завдань криміналістичних (техніко-криміналістичних) досліджень; ролі та квінтесенції криміналістичних досліджень документів узагалі та таких їх різновидів як паспортів, у тому числі біометричних. Вказані питання є вкрай актуальними, оскільки «активне використання досягнень криміналістичних досліджень» є однією з умов вирішення завдань протидії кримінальної протиправності [3, с. 19, 20].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади криміналістичного дослідження документів, у тому числі паспортів, неодноразово досліджували в своїх працях такі вчені, як: О.В. Ананьїн, О.В. Батюк, І.В. Білоус, О.В. Воробей, С.Й. Гонгало, О.Л. Кобилянський, А.В. Кофанов, І.М. Мельников, О.В. Павленко, Л.Л. Патик, О.В. Пчеліна, О.О. Садченко, В.С. Сезонов, С.В. Сімонова, Л.С. Тальянчук, Д.К. Чередніченко, О.В. Шаповал, Г.М. Янкович та інші. Проте багато питань досі залишаються малодослідженими чи не дослідженими взагалі. Зокрема, від-

сутні наукові напрацювання щодо дефініювання криміналістичного дослідження біометричного паспорта, висвітлення його змісту, завдань і значення у системі криміналістичних знань. Тому в цій статті ставимо перед собою наступне **наукове завдання** – за допомогою аналізу наукових напрацювань з'ясувати сутність і значення криміналістичного дослідження біометричного паспорта.

Виклад основного матеріалу дослідження. Діяльність зі збирання (пошуку, фіксації, вилучення), дослідження та оцінки доказів під час виявлення, розкриття, розслідування та профілактики протиправних діянь є складною, тому для забезпечення її результативності й ефективності криміналістикою, як прикладною наукою, розробляються та запроваджуються в практичну діяльність правоохоронних і судових органів, а також судово-експертних установ, відповідні техніко-криміналістичні засоби, методи та прийоми. Іншими словами, мова йде про належне техніко-криміналістичне забезпечення криміналістичної діяльності. При цьому наукову основу такого забезпечення становлять положення, сформовані в такому розділі науки криміналістики як криміналістична техніка.

Найбільш удало висвітлює сутність криміналістичної техніки дефініція, запропонована С.І. Перлінім. Учений досліджувану категорію розглядає як природничо-технічний розділ науки криміналістики, який уміщує сукупність наукових положень і практичних рекомендацій щодо використання в криміналістичній діяльності технічних засобів та методів дослідження матеріальних слідів кримінальних правопорушень [4, с. 97]. Вказане визначення, будучи стислим, у повній мірі відображає як природу вказаного розділу криміналістики, так і його зміст і значення. При цьому вірною вбачається вказівка на те, що розроблені криміналістичною технікою положення та рекомендації використовуються в криміналістичній діяльності для досягнення цілей останньої. Залежно від природи та виду об'єкту, який досліджується в рамках криміналістичної діяльності, будуть варіюватися рекомендовані методи, засоби та способи їх криміналістичного дослідження. Зокрема, криміналістична техніка складається з окремих галузей, на кшталт, криміналістична фотографія, криміналістичне вивчення ознак зовнішності людини, трасологія, криміналістичне документознавство тощо. Разом із тим сутність, зміст і значення криміналістичних досліджень, як невід'ємних елементів криміналістичної техніки, не з'ясовуються, що породжує їх різномудчення.

Дійсно, аналіз наукових праць, присвячених питанням криміналістичної техніки та окремих різновидів криміналістичних досліджень, показує, що проблематика криміналістичних досліджень є малорозробленою з різних причин. Як зазначає з цього приводу В. Арешонков, «більшість авторів підручників з криміналістики, попри певні розбіжності у визначенні поняття «криміналістична техніка», зазначають, що технічні засоби, прийоми і методи призначені або застосовуються, окрім збирання, обробки та використання, також для дослідження криміналістичної інформації чи речових доказів у кримінальному судочинстві. Проте в жодному з підручників зазначеної категорії у загальних положеннях криміналістичної техніки зовсім не розкривається, на відміну від техніко-криміналістичних засобів і методів, сутність таких досліджень, власне визначення їх поняття, ознаки та наявні різновиди» [5, с. 292].

Така ситуація, на наш погляд, потребує вирішення, інакше труднощі, що виникають при тлумаченні та застосуванні, розроблених криміналістичною технікою положень і рекомендацій стосовно криміналістичних досліджень, не будуть подолані, що, безсумнівно, не сприятиме ефективності ані досудового розслідування, ані криміналістичної профілактики. Тому вважаємо нагальним розпочати розроблення теоретичних положень і рекомендацій із застосування методів, засобів і прийомів криміналістичного дослідження біометричних паспортів зі з'ясування його сутності шляхом формування визначення поняття «криміналістичне дослідження біометричного паспорта», адже побудова будь-якої наукової концепції передбачає формулювання поняття досліджуваної категорії. Вказане твердження є аксіоматичним [6, с. 29] і не викликає жодних заперечень та повністю стосується криміналістичного дослідження біометричних паспортів.

Більше того, формулювання поняття «криміналістичне дослідження біометричного паспорта» потрібне для вироблення єдиного підходу до його тлумачення, а значить і застосування в практичній діяльності. Адже, як підкреслює В.М. Шевчук, відсутність єдиного погляду на визначення згаданого поняття спричиняє термінологічну плутанину, яка негативно впливає як на їх дослідження, так і на практику їх застосування [6, с. 29]. При цьому слід усвідомлювати, що під криміналістичним поняттям розуміють образ, що відображає суттєві ознаки предмета чи явища, що входить у предмет дослідження криміналістичної науки [7, с. 42; 8, с. 405].

Насамперед слід відзначити, що термін «криміналістичне дослідження біометричного паспорта» складається з декількох складових – «криміналістичний», «дослідження», «біометрич-

ний паспорт». Вказані елементи вказують на діяльність, яка полягає у здійсненні дослідження, об'єкт такої діяльності та її характер. Тобто сам термін указує на направленість діяльності, яку він позначає. Зокрема, використання в досліджуваному понятті прикметника «криміналістичне», насамперед, підкреслює спрямованість такого дослідження на розв'язання завдань криміналістики, призначення та можливість індивідуальної адаптації до предмета, об'єктів, функцій та напрямів усіх складових криміналістики, а також їх створення, впровадження та застосування у різних видах практичної діяльності органів правопорядку [6, с. 29, 30]. Більше того, назва поняття «криміналістичне дослідження біометричного паспорта» одразу нашоує на необхідність використання діяльнісного підходу під час формування його дефініції. Адже криміналістичне дослідження взагалі та біометричного паспорта апіорі передбачає наявність певної процедури, представлені цілою системою дій, що виконуються у певній послідовності задля забезпечення повного й якісного виявлення, фіксування та обстеження слідів, які вказують на ознаки (діагностичного та/чи ідентифікаційного характеру) об'єкта дослідження з метою встановлення його характеристик і зв'язку з механізмом учинення кримінального правопорушення та забезпечення криміналістичної профілактики.

У цілому криміналістичне дослідження за своєю суттю є багатоструктурною категорією, оскільки є нічим іншим, як технологією, яка складається з самостійних, проте тісно взаємопов'язаних та цілісних, різновидів досліджень з власними завданнями та кінцевою метою. Зокрема, мова йде про такі різновиди техніко-криміналістичних досліджень: пошук техніко-криміналістичних об'єктів у ході слідчих (розшукових) дій; огляд техніко-криміналістичних об'єктів у ході слідчих (розшукових) дій; попереднє криміналістичне дослідження техніко-криміналістичних об'єктів у ході слідчих (розшукових) дій або поза ними в ході досудового розслідування; перевірка техніко-криміналістичних об'єктів за криміналістичними обліками; проведення криміналістичних експертиз техніко-криміналістичних об'єктів [5, с. 296].

Як уже відзначалося, в структурі криміналістичної техніки сформована та розвивається окрема галузь знань, яка спрямована на дослідження документів та йменується «технічне (техніко-криміналістичне) дослідження документів». Оскільки біометричний паспорт є документом, то відповідно його дослідження в повній мірі базується та здійснюється згідно з правилами і вимогами техніко-криміналістичного дослідження документів. Тому вважаємо неможливим висвітлити сутність криміналістичного дослідження біометричного паспорта без детального аналізу основних теоретичних положень техніко-криміналістичного дослідження документів.

Технічне (техніко-криміналістичне) дослідження документів дозволяє, використовуючи досягнення природничих (фізики та хімії) та технічних наук (наприклад, приладобудування), з'ясувати факти й обставини, пов'язані з виготовленням документів, способом внесення в них змін, виявленням невидимих записів і т. п. [3, с. 20]. З наведеного помітно, що поєднане використання досягнень природничих і технічних наук під час проведення дослідження документів і вказує на їх технічну природу й обумовлює назву вказаного вчення.

Разом із тим детальний аналіз наукових праць дозволяє констатувати, що серед криміналістів не вироблено єдиного підходу ані до термінологічного позначення вказаної галузі криміналістичної техніки, ані до її трактування. Зокрема, О.В. Воробей, О.Г. Волошин, А.В. Кофанов, І.М. Мельников у посібнику «Техніко-криміналістичне дослідження документів» фактично висвітлюють проблематику проведення окремих підвидів судово-технічної експертизи документів, з чого можна зробити висновок, що вчені вказані терміни вживають як синоніми. Тим самим ототожнюючи криміналістичне (техніко-криміналістичне) дослідження документів і технічну експертизу документів. Разом із тим науковці зазначають, що судово-технічна експертиза документів, як будь-яка експертна галузь, ґрунтується на відповідній галузі знань, а саме – техніко-криміналістичному дослідженні документів (останнє є частиною криміналістичної техніки і розвивається, використовуючи досягнення природничих (фізики та хімії) та технічних наук [9, с. 17; 10, с. 21]. Останнє нашоує, що все ж таки вказані поняття розглядаються як відмінні. Тобто можна помітити, що в представленому посібнику не було сформовано авторської позиції до тлумачення основних термінів і їх співвідношення, що, в свою чергу, породжує певні непорозуміння. Більше того, структурна будова роботи породжує одне уявлення про позицію вчених до визначення криміналістичного дослідження документів, а окремі його положення – іншу. Це негативно відзначається як на сприйнятті теоретичних положень, так і на їх застосуванні в практичній діяльності. Крім того, може закрастися думка, що вчені самі не визначилися з чітким уявленням про сутність криміналістичного дослідження документів.

На відсутність серед науковців однозначної позиції стосовно термінологічного позначення технічної експертизи документів, свого часу, вказував С.Й. Гонгало. Науковець помітив, що в спеціальній літературі застосовуються різні терміни-визначення: судово-технічна експертиза документів; техніко-криміналістична експертиза документів; судово-технічне дослідження документів; техніко-криміналістичне дослідження документів. При цьому він вважає, що всі терміни мають право на існування, і хоч вони іноді використовуються для позначення одного і того ж поняття, але все ж вони не є рівнозначними. Разом із тим ученим обґрунтовується доцільність використання саме терміну судово-техніко-криміналістична експертиза документів, тому що кожна експертна галузь ґрунтується на відповідній галузі наукового знання, а судово-технічна експертиза документів базується на техніко-криміналістичному дослідженні документів, яке є частиною криміналістичної техніки і розвивається, використовуючи досягнення природничих та технічних наук [11, с. 10].

З вищевказаного помітно, що серед експертів-криміналістів прийнято ототожнювати технічну експертизу документів із техніко-криміналістичним дослідженням документів. На наш погляд, такий підхід не зовсім вірний, оскільки техніко-криміналістичне дослідження документів, як і криміналістичне дослідження біометричного паспорта, є складною категорією, якою одразу позначається галузь (підгалузь) криміналістичної техніки, окреме криміналістичне вчення, діяльність із техніко-криміналістичного забезпечення дослідження документів (біометричних паспортів) та безпосередньо техніко-криміналістичне дослідження документів (біометричних паспортів) як різновид криміналістичної експертизи. При цьому відзначимо, що криміналістична експертиза у розслідуванні злочинів – це різновид судових експертиз, науковою основою яких є положення окремих криміналістичних теорій, дані криміналістичної техніки та (або) окремих видів нормативно-закріплених криміналістичних експертиз та які проводяться судовими експертами за дорученням або на замовлення сторін кримінального провадження, для вирішення широкого кола завдань, у тому числі ідентифікацій [5, с. 294].

Тому вважаємо, що позначення відповідної криміналістичної експертизи терміном «техніко-криміналістичне дослідження документів» допускається, але сутність останнього при цьому не зводиться виключно до експертного дослідження документів. Указану особливість обов'язково потрібно враховувати й при визначенні поняття та сутності криміналістичного дослідження біометричного паспорта.

Як констатує Г.М. Янкович, для виготовлення документів нового покоління, якими є біометричні паспорти, застосовуються також і нові технології: матеріали, способи друку, які не вивчені та не описані в криміналістичній літературі. Застосування нових технологій потребує розробки нової методики дослідження паспортів, посвідчень водія та інших документів, що посвідчують особу, оскільки наразі вже замість фотознімків використовують їх цифрові зображення, нанесені на полімерний матеріал за допомогою лазерного гравіювання, лазерної перфорації, принтерів і замінити ці зображення шляхом переклеювання неможливо [12, с. 426, 427]. Сказане вчоргове підкреслює актуальність і обґрунтованість розроблення теоретичних основ криміналістичного дослідження біометричного паспорта як різновиду техніко-криміналістичного дослідження документів.

Біометричний паспорт є не просто документом, який посвідчує особу, а документом, в якому відображені фізіологічні та поведінкові параметри особи, що безперечно підвищує як ідентифікаційні можливості вказаного документу, так і його захист від підробки. Проте в разі виникнення сумнівів щодо справжності біометричного паспорта, його криміналістичне дослідження буде багатовекторним, оскільки потрібно дослідити сам документ (біометричний паспорт); безконтактний електронний носій; біометричні дані, що містяться в ньому, як риси обличчя на цифровому зображенні особи, папілярні візерунки пальців (вказівних, а у визначених законодавством випадках – резервних) рук людини, цифровий підпис особи. Відповідно криміналістичне дослідження біометричного паспорта відбувається з використанням досягнень таких галузей знань, як техніко-криміналістичне дослідження документів, криміналістичне дослідження почерку, габітологія, дактилоскопія (технологія безконтактного дактилоскопіювання), криміналістичне дослідження комп'ютерних технологій. Вказане підкреслює міжгалузеву природу криміналістичного дослідження біометричного паспорта як окремого вчення. Тому, цілком погоджуємося з тим, що технічне дослідження біометричного паспорта як документу нового покоління, що посвідчує особу, є складним комплексним дослідженням, що передбачає використання різних методів, методик та новітніх технологій [12, с. 428].

З приводу значення криміналістичного дослідження біометричних паспортів, воно напружено зумовлено призначенням криміналістичного дослідження документів, оскільки його різновидом. У цьому контексті заслуговує на увагу думка, висловлена І.М. Мельниковим, згідно з якою концепція вивчення основних положень техніко-криміналістичного дослідження документів зорієнтована на вільне володіння насамперед методиками дослідження різних матеріальних носіїв інформації, на формування, активний розвиток, а також удосконалення навичок та умінь у всіх видах розумово-практичної діяльності за умов запобігання гносеологічним помилкам, що є особливо актуальним для експерта-криміналіста [9, с. 6].

Основними завданнями криміналістичного дослідження біометричного паспорта, як різновиду криміналістичної експертизи, є з'ясування способів, засобів і матеріалів його виготовлення; встановлення факту та способів внесення змін до біометричного паспорта, їх зміст; встановлення факту та способів пошкодження біометричного паспорта. Разом із тим криміналістичне дослідження біометричного паспорта розробляє рекомендації стосовно алгоритму огляду біометричного паспорта та фіксації його результатів. З цією метою криміналістичне дослідження біометричного паспорта як галузь знань розробляє методику експертного дослідження біометричного паспорта; пристосовує та вдосконалює методи та засоби дослідження; визначає тактику проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, пов'язаних із вилученням і оглядом біометричного паспорта; розробляє нові чи вдосконалює наявні елементи захисту біометричного паспорта від підроблення.

При цьому проводиться криміналістичне дослідження біометричного паспорта з метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження та дозволяють забезпечити ефективність досудового розслідування кримінальних правопорушень, що вчинялися з використанням підроблених біометричних паспортів. Крім того, криміналістичне дослідження біометричного паспорта дозволяє виокремити найбільш розповсюджені способи підробки вказаного різновиду документів, визначити найслабші елементи захисту біометричного паспорта та запропонувати засоби й способи підвищення ефективності їх захисту від підроблення. Іншими словами, криміналістичне дослідження біометричного паспорта розробляє рекомендації щодо забезпечення криміналістичної профілактики підроблення біометричних паспортів.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, можна дійти наступних висновків:

1) криміналістичне дослідження біометричного паспорта є технологією, яка передбачає наявність певної процедури, представленої цілою системою дій, що виконуються у певній послідовності задля забезпечення повного й якісного виявлення, фіксування та обстеження слідів, які вказують на ознаки (діагностичного та/чи ідентифікаційного характеру) біометричного паспорта з метою встановлення його характеристик і зв'язку з механізмом учинення кримінального правопорушення та забезпечення криміналістичної профілактики їх підроблення;

2) криміналістичне дослідження біометричного паспорта – це теоретичні положення та рекомендації про застосування системи техніко-криміналістичних засобів, методів і способів для забезпечення та проведення дослідження біометричних паспортів та криміналістичної профілактики їх підроблення;

3) значення криміналістичного дослідження біометричного паспорта полягає, передусім, у: техніко-криміналістичному та тактико-методичному забезпеченні проведення огляду та експертних досліджень біометричних паспортів; розробленні засобів і способів підвищення ефективності захисту біометричного паспорта від підроблення.

Список використаних джерел:

1. Шаповал О.В. Техніко-криміналістичне дослідження документів як засіб доказування у кримінальних провадженнях про економічні злочини. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 3. С. 194–199.
2. Білоус І.В. Упровадження в обіг новітніх документів, що посвідчують особу, як державний захід забезпечення національної безпеки в Україні. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 2 (107). С. 40–50.
3. Воробей О.В. Судово-технічна експертиза документів: основні поняття, виникнення та перспективи розвитку. *Судова практика*. 2010. № 11–12. С. 19–26.
4. Перлін С.І. Проблеми визначення поняття та вдосконалення структури криміналістичної техніки як частини науки криміналістики. *Juris Europensis Scientia*. 2021. Випуск 2. С. 95–99.
5. Арешонков В. Різновиди техніко-криміналістичних досліджень у теорії та практиці розслідування злочинів. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 10. С. 292–297. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.10.50>.

6. Шевчук В.М. Сучасні проблеми дослідження криміналістичних інновацій: поняття, властивості та суттєві ознаки. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2020. № 21. С. 25–45. DOI: https://doi.org/10.32353/khrife.1.2020_02.
7. Криминалистика. В 3 т. Т. 1. История, общая и частные теории / под ред. Р.С. Белкина, В.Г. Коломацкого, И.М. Лузгина. М.: Акад. МВД России, 1995. 280 с.
8. Тіщенко В.В., Барцицька А.А. Сучасні тенденції розвитку понятійно-категоріального апарату криміналістики. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2012. Т. 11. С. 404–412.
9. Воробей О.В., Мельников І.М., Волошин О.Г. Техніко-криміналістичне дослідження документів. Навчально-методичний посібник. К. : Центр учбової літератури, 2008. 304 с.
10. Воробей О.В., Кофанов А.В. Техніко-криміналістичне дослідження документів: навч. посіб. К. : Нац. акад. внутр. справ, 2011. 312 с.
11. Гонгало С.Й. Судова техніко-криміналістична експертиза документів: сучасні можливості дослідження та перспективи розвитку: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Київ, 2013. 21 с.
12. Янкович Г.М. Дослідження документів, що посвідчують особу, та інших документів, які містять елементи високотехнологічного захисту. *Криміналістика і судова експертиза*. 2020. № 65. С. 423–431.

УДК 343.985:351.97

БОГДАНОВ Є. А.

ТИПОВІ СЛІДЧІ СИТУАЦІЇ, ВЕРСІЇ ПОЧАТКОВОГО ЕТАПУ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У статті до типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування віднесено: наявна інформація, як про подію кримінального правопорушення, так і про особу, яка його вчинила (є сприятливою, спрямована на процесуальне закріплення наявних доказів про причетність особи до вчинення кримінального правопорушення); недостатність інформації щодо її джерела, виду і об'єму, дією принципу раптовості при розслідуванні. Також виникала необхідність у додатковій перевірці даних, які містилися в матеріалах кримінального провадження, з метою виявлення ознак інших кримінальних правопорушень (ускладнена). Виділено типові загальні слідчі версії щодо усієї події кримінального правопорушення, а також встановлено, що окремі версії під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері пенсійного забезпечення можуть стосуватися способів підготовки, вчинення та приховування цих кримінальних правопорушень, особи злочинця, його мотиву, мети, зв'язку з вчиненням інших кримінальних правопорушень.

Ключові слова: пенсія, пенсійне забезпечення, розслідування, ситуація, версія.

В статье к типичным следственным ситуациям начального этапа расследования отнесены: имеющаяся информация, как о происшествии уголовного правонарушения, так и о лице, его совершившем (благоприятная, направленная на процессуальное закрепление имеющихся доказательств о причастности лица к совершению уголовного правонарушения); недостаточность информации относительно ее источника, вида и объема, действие принципа внезапности при расследовании. Также возникла необходимость в дополнительной проверке данных, содержащихся в материалах уголовного производства, с целью выявления признаков других